5/2023
рочник VII

часопис про русиньскы дїти

Колысочка

Штефан Сухый[1]

Діти в ярнім гаю

І я – ку-ку
і ты – ку-ку!
Вшыткы закукайме
і по гаю
в краснім маю
як птахы літайме.

Квіткы пахнуть,
птахы свіщуть,
як веселы хлопці,
глядай мено
і закукай
каждій єдній квітці.

У гаїчку
нашла-м квітку
і гадам їй мено,
повідж мі го,
ты, зозулё,
бо видиш далеко.

Людміла Шандалова[2]

Лучный світ

Летить мотыль, летить пчола
понад лукы, шыры поля.
Пчола перша. Мотыль другый –
на крылочках фарбы дугы.

Злетїв мотыль ку дзвіночку,
поцїловав фіалочку.
Вшеліяку хробач здравив –
джміля, сверщкы, мушкы в траві.

Пчола нашла марґаретку,
пошептала квітцї плетку.
Цїла лука зашуміла,
бо навщіва така міла.

Чабрик, макы, цінтерія,
вашу красу хто засїяв?
Сам найвысшый малярь з неба
розлляв фарбы тївко треба .

Там, де мотыль з вітром лїтать,
грїє сонце польне квітя.
На тій луцї такый квіт,
што на цїлім світї нїт!

Сова

Сидить сова на конарї
направлять сі окулярї.
Професорка штудована
чітать книжкы уж од рана.

Бере книжку, потім другу,
а так чітать: Гу-гу, гу-гу.
Будьте мудры, як ваш тата! –
наказує совічатам.

Совічата не слухають,
радше мышкы наганяють.
За тмы відять заячіка,
як поперед крякы втїкать.

Гу-гу, гу-гу, – гварить тато, –
школа добра праві на то,
жебы сьте ся в каждій хвілї
в лїсї добрї ужывили.

[1] Сухый, Ш. Азбукова мама. Пряшів, 2010, с. 30.
[2] Шандалова, Л. Подьте дїти, што вам повім, Свідник, 2013, с. 56, 58, 44, 48.

Воробель

Вороблиха з вороблём
ставляють сі новый дом.
Ставляють го такой з яри,
трёх мулярїв закликали.

Єден мулярь робить бетон,
зачінають фундаментом.
Другый везе малты фурик,
дораз буде высшый мурик.
Третїй є ту главный шеф,
тот мурує найвысше.
Кладе цеглы, контролює,
цїну зато нарахує.

Радує ся вороблиха,
же готова уж і стріха.
Перенесла з кряків постіль,
а на кермеш зове гостїв.

Пчолка

Прилетїла пчолка,
сїла сі до столка.
Облетїла пнячка,
сїла до облачка.

Як збачіла Йожка,
выпала му ложка.
Як збачіла Янка,
розбила ся дзбанка.

Ганїчка ся скрыла –
під перинов была.
А Оленка сміла,
та тоту вкусила.

Русиньскы родинны обряды[3]

Хрестины • Свадьба • Спросины[4] •
Углины • Заручіны[5]
Свадьбяна гостина • Погріб

Хрестины

Кедь ся у валалї народила дїтина, та од хыжы до хыжы ішла така поголоска:

Чули сьте, же у Коваля, Стебілы... розбили бочку?

Жену, котра мала скоро родити або вже мала породны болести, называли в нашых селах положкынёв[6]. Звычайно лежала за заслонов із дома тканого полотна, котрым была обвита і єй постіль, жебы она і новородженець по породї не были одгороджены од остатнёй челяди.

Кедь положкыня перебывала у тяжкых болях і міцно плакала – воятила або заводила, тогды ку нїй приходжали сусїды потїшыти єй у породных болях. Дакотра сусїда могла одпасати фартух[7] і шмарила го на положкыню із словами:

– Жебы-сь так скоро породила, як я на тебе фартух шмарила.

Першый тыждень по породї дїтину приходила купати валальска баба (бабічка) і аж на восьмый день приправила купіль про свою дїтину властна мати. Іщі при першій купели клала бабічка до купілкы хлопцёви молоток а дївчатку нитку, іглу і веретено, жебы з дїтины выріс робітный чоловік, способный до домашнїх робот. Важну роль мало і чарованя, в рамках котрого до постели жены, котра праві злегла, клали серьп, чеснок і юріхове зїля. То зато, жебы міць над дїтинов не надобыла лїсна жена – богынька (в улїчскій і в убляньскій долинї – перелестніця). Богыньку собі стары Русины представляли як шкаредотну жену з великыма очіма , зеленым волосём і з могутныма грудями, перешмареныма через плечі. Подля народной повіры свої хворы дїти (одміны, перелестнята) мінила за здравы, хрістіаньскы.

По порадї родічів із бабічков тота пішла до села запрошовати молодых людей стати кумом або кумов. За куму не мож было звати переспанку[8] або тыж копылку, бо вна учінила грїх – аморалный скуток, мала дїтвака од незнамого хлопа і не была оддата. Копылку не пущали в старых часох ани до церькви.

Родічі кумів ся доїднали із бабічков, коли будуть хрестины (2 – 3 тыждні по породї), а сусїды і близка родина меджітым приносили понуды[9], передовшыткым колачі, яйця, добру курячу поливку про зляжену жену[10].

Кедь ся кумове і родічі вертали із хресту, та дїтину не вношали до хыжы через дверї, але передавали єй через середнїй облак (облак до двора, не щітовый облак). То зато, жебы планы духы на порозї не могли од дїтины переяти здоровы силы. Хто зднука переберав дїтину, тому гварили:

Вы сьте нам дали поганча (або жыдівча), а мы вам принесли хрістіанча. Дїтину перед похрещінём нашы предкове меновали отрочатём.

[3] Сухый, Ш. Літературна выхова про 6. класу основной школы. Русиньска оброда, Пряшів, 2002, с. 4 – 32.
[4] спросины – pytačky.
[5] заручіны – zásnuby.
[6] положкыня – жена, котра лежала на постели приправлена на пород.
[7] фартух – zástera.
[8] переспанка або копылка, жена, котра мала дїтвака і не была оддата, з того переспати або скопылити ся.
[9] понуды – дары, котры приносили до дому жены, што породила.
[10] злягнута жена – тота, котра якраз породила дїтинку.

Кедь ся посходили кумове і родина на хрестины, посїдали за стіл на гостину, та заслону на постели положкынї часточно одсунули і молоды кумове ся просили шестонедїлькы, породилнїцї або матери-шестонедїлькы:

Як ся мате, кумочко?

На хрестиновій гостинї клали на стіл такы стравы, як грибова мачанка, ріс-каша, фучкы. Гостина тырвала до півночі. Позад хрестин о шість тыжднїв по народжіню дїтины мати-шестнонедїлька ішла із дїтинов до церькви на вывідкы. У церькви священик молоду матірь водив коло вівтаря і молив ся за добрый і довгый жывот народженої дїтины.

Свадьба
(в дакотрых русиньскых реґіонах – сварьба, весїля, вешїля)

Свадьбу мож было рихтовaи у Фашенґы (по другім Святім вечері) або і у далшы непістны части рока. Тырвала три днї (недїля, понедїлёк, віторок), бо і тоты три днї ся раховали за пістны.

Свадьбі передходили спросины і углины. Наперед родічі молодого, котрый дав знати, котру дївку любить, послали через куму просотарїв[11] до дому молодой. Родічі молодой жадали просотарїв, жебы ся до їх дому пришов вказати і молодый, бо не мож коцура у міху куповати і треба, жебы ся молоды люде увідїли і рукы сі подали. Затым приходить молодый, сїдать за стіл і здравить ся з молодов, черькать з погариком палїнкы. Позад спросин ся одбывають углины, кедь родічі молодой ідуть обзерати господарьство (угля) молодого. Притім ся доваряють на терміні заручін.

За тот час про молоду рихтують облечіня, барвінок на вінцї, біле гусяче піря на покрейду (покрейда ся рихтує з триконарика солодкой яблони, обвитого пірём, а покрейду засувать молода молодому за калап при заручінах).

Заручіны ся одбывають у хыжі молодой, дїють ся у суботу вечур, жебы у недїлю могла іти у церькви перша вогласка.

Перед свадьбов молодый доїднав на три днї гудаків (музикантів). Просотаря посылать кликати гостїв на свадьбу. Покликаны посылають до дому молодого або молодой продукты. У недїлю по западї сонця музиканты приходжають од дому молодого. Старшый дружба од ґазды дому просить доволїня зачати музику. При започатю вечері староста свадьбы, котрого выбрав молодый, тримле реч з біблїйсков тематіков і позад того музика зачінать грати. Молодеж танцює цїлу ніч, лем на світаню гостї поусынають. Рано староста велить гудакам грати домашнїм на добрый день. Танцюють лем домашнї, бо остатнї ся порозходили домів.

Кедь приходить час вінчаня, родічі молодой приходжають серед хыжы і староста в менї молодых ся одоберать од родічів, од хрестного нянька і хрестной матери, од дружок і од вшыткых гостїв. Многы плачуть. Молоды клякають на колїна серед хыжы, родічі їх благословлять. На то молодята цїлують родічів на колїна і на тварь. Вшыткы одходять на присягу до церькви. Потім свадьбяна процесія прийде перед двері хыжы молодой, гостї входять днука, сїдають за столы, гостять ся, їдять капусту з баранинов, кашу, фасолю, курку варену в молоцї. Потім одходять до обыстя молодого. Кедь суть возы або в зимі санкы порихтованы, дружба іде до коморы і выносить на возы перины, заголовкы, скриню. Староста дякує домашнїм за гостину. Кедь свадьба прийде до дому молодого, ёго мати выходить їх стрїтити в кожуху, перевернутім нарубы. Свекра молодій кладе підпалок на голову, приводить єй до хыжы. Кедь молода увыйде до хыжы, наперед поцїлує вшыткы штири углы стола, сїдать за стіл і коло нёй свашкы. Дістають вечерю і гостять ся. Дружба постіль молодой выносить на під, де єй сам стелить. Потім ту приводять сїсти молоду і розплїтають єй на постели косы. Саджають єй мужови на колїна. В сїнёх грає музика. Кедь молода має косы розплетены, свашкы її волося скручають до контї і голову завивають на способ оддатых жен. Вшыткы ся ідуть мыти до потічка або на ріку. Ту знимають вінець із калапа молодого, кладуть го на воду. Молодята собі набераюсь воду із середины вінця і умывають ся нёв, а староста їх благословить. Молодый наберать воду до канчова, в хыжі нёв кропить вшыткы стїны і гостїв а позад того, зачінаючі молодым, каждый свадьбяный гость танцює із молодов. Позад танцю каждый кладе на танїр пінязї на чіпець. Потім є іщі гостина і танець, но свадьба ся помалы кончіть.

[11] просотарї – рytaчі.

Погріб
погребны обряды

Погребны обряды ся базують на пересвідчіню, же екзістує загробный жывот. Нашы предкове, так як теперь векшына Русинів, были пересвідчены, же позад людьской смерти доходить ку воскресїню чоловіка, но на даякім другім світї, зато при одходї на тамтот світ мусив быти небіжчік одправленый необычайным способом.

Погребны обряды ся складали із слїдуючіх частей:

- передсмертна розлучка із родинов,
- умываня і облїканя небіжчіка,
- ночны гры і забавы коло мертвого,
- погріб,
- трізна, комашнї,
- тыжднёвка.

Старе русиньске сполоченство віровало, же небіжчік тїсно по смерти через свого духа щі якыйсь час перебывать меджі родинов, аж покы на ёго труну не упаде перша грудка землї. Люде ся подля того справовали, думали собі, же їх небіжчік чує і видить, хоць они ёго духа не відять. Зато вечур і через цїлу ніч коло труны молодшы членове родины орґанізовали лопаткы із грами, а старшы люде споминали небіжчіковы добры поземскы скуткы. Облюблеными грами были: лопаткы, або коцур і когут. Гры были дость веселы. То зато, же віра у посмертный жывот діктовала, же небіжчік жыє і надале. А другов прічінов забавы было перейти через розум нечістій силї і одвести єй од обыстя мертвого.

Быв єден царь
(докончіня з року 2017)

Быв єден царь, котрого звали Емануел, з царёвнов меном Клавдія. Мали три дївкы: Мадлену, Фіфлену і Юліану.

Мадлена барз любила їсти. Родічі їй при обідї цїлой царьской родины все знали заказовати їсти велё солодкых їдел - колачів, торт і закусків, но і вудженых кобас і мастного мняса. Зато Мадлена тайно сходила долов до пивніцї царьского замку, де была царьска кухня і од кухарїв і кухарёк собі выжадовала приправлёвати про ню заказованы, нездравы їдла. І так, зо дня на день, Мадлена ставала ся тучнїшов і тучнїшов.

Фіфлена ся барз любила парадити і часто ся выкручала перед глядилом. Вішала на себе пацеркы, брала на палцї великы перстінї і мінила єдно шматя за друге – даколи і пять раз на день. Служкы около нёй мусилы все побіговати і послуговати їй, перезлїкати єй, чесати єй з костяным гребінём. Но Фіфлена была все неспокійнїша і неспокійнїша, жадала од родічів все дорогшы і дорогшы шперкы і шаты.

Юліана, котру вшыткы на царьскім дворі звали фаміліарно Улька, нияк раз не обертала свою позорность на розмары своїх сестер. Любила зыйти із замку до царьской стайнї, выдкы выводила на прогульку до царьскых лїсів конї із псами. Цїлыма днями перебывала меджі царьскыма пастырями. Бісїдовала з нима о вівцях, о тім, як стрижуть з них вовну, што із вовны выробляють в царьскых дїлнях. Часто бісїдовали і о небезпечных вовках ці медвідях. Тоты звірї каждый рік нападовали стадо овець горі в лїсї і пару овець ай розторгали, а потім зожерли, бо зимы в царьскій країнї были тугы, а звірї были голодны.

Прінцезна Юліана была барз одважна. Никого і нічого ся не бояла. Раз была на салашу, де з царьскыма пастырями выробляла вівчій сыр. Одразу зачули велике бечаня овець в кошарї коло салаша. Юліана выбігла без страху із салаша і образ, котрый увідїла, їй на минуту цїлу заморозив. Но потім ся здогадала, же вівцям треба помагати, не бояти ся нечеканого гостя, котрый навщівив кошару. Закрічала на пастырів і бачів царьского салаша і вшыткы довєдна зачали выганяты незваного гостя.

Незваным гостём быв великый медвідь, стоячій на заднїх лабах і передераючій ся до кошары з боку лїса. Ёго слїды і медвідячкы спозоровали пастырї царьского салаша уже скорше. Но не хотїли никого выполошати, зато і никому о тых слїдах не повіли. Но было бы лїпше, кебы повіли. Бо могли ся в царьскых стайнях на медвідя пририхтовати. Но Улька не стратила духапритомность, окрем пастырів і бачів, на котрых уже скорше закрічала, запискала і закликала на своїх овчарьскых псів, сїла на свого чорного смілого коня Враника і зачали вшыткы довєдна медвідя од кошары одганяти. Медвідь быв старый і міцный, спочатку ся вівчарьскых псів нияк не напудив і так ся здало, же ся їм вшыткым медвідя од вівчой кошары не подарить одогнати. Медвідь быв по зимі голоден і хотїв жерти.

Улька собі спомнянула, же в царьскій кухни ся все даяке мастне мнясо находить. Покы бачове і пастырї одганяли медвідя од кошары дымом, дзвонили дзвонцями овець і робили великый глук, Улька утїкала на коникови Враникови як о жывот до царьской кухнї, взяла выдтам великый фалат мастного мняса і наперек неспокійности сестры Мадлены, взяла іщі із своёй комнаты вздуховку і вернула ся блесково до кошары. Пастырї шмарили медвідёви фалат мастного мняса далеко од кошары, Улька зачала стрїляти із вздуховкы до вздуху і медвідь наконець вхопив фалат мняса, тай втїк далеко до лїса. Но жебы ся му не захо-

тїло до кошары зась вернути за вівцями, пастырї із бачами посилнили плїт кошары і Улька привела іщі далшых двох выцвіченых овчарьских псів, котры вночі і водни стражили стадо царьскых овець і небояцно одганяли од них вовків і медвідїв.

О смілости прінцезны Улькы ся рознесла вість нелем по цїлім царьстві, но і за ёго граніцями. Прінцове зблизка і здалека зачали ходити на спросины і жадати руку Улькы од царя Емануела. Но царь лем тілько вшыткым прінцам одповідав, же ёго Улька собі молодого выбере сама – тогды, коли сама буде хотїти. І так ся стало. По дакілько роках, коли прінцове перестали до Емануелового царьства ходити, бо Улька їх одмітала, і коли ся помалы забыло на ей смілость при одганяню медвідя од вівчой кошары, заблудив до царьского лїса прінц Йосиф із сусїднёго кралёвства і напроти ёго коня ся в густім лїсї поставив тот самый старый і міцный медвідь, котрого одогнала Улька з пастырями і бачами од вівчой кошары. Несподїваня было велике і про прінцового коня, і про самого прінца. Кінь ся сполошав, но нащастя скочів набік од медвідя, котрый хотїв лабов захопити прінца. Прінців кінь быв шыковнїшый і шаленов скоростёв втїк медвідёви з досягу і так свого пана захранив. Цїлый здушеный прицвалав кінь із прінцом на хырбетї до кошары, де вже вівчарьскы псы одогнали небезпечного медвідя, што ся пустив біжти за прінцом.

Вість о прінцови Йосифови із сусїднёго кралёвства і о ёго огрожіню медвідём в їх лїсї дішла аж до царьского замку. Царь послав свої стражы до кошары, жебы прінца привели на замок одпочіти і упокоїти ся. Прінц зістав на замку пару днів. Ту спознав Ульку нелем як сміле і красне дївча, но і як мудру сполочнічку про розговоры о будучности нелем їх царьства, но і ёго кралёвства. Залюбили ся єден до другого і приготовили таку свадьбу, на котру нелем арістократы навколїшнїх царьств і кралёвств довго споминали, но і челядь на царьскім дворі.

Прінц Йосиф із своёв женов Ульков вычеряли на царьскім стілцю царя Емануела і царёвну Клавдію, бо тоты не мали мужского наслїдника і їх наслїднічков ся стала їх дївка Улька. На кралёвскім стілцю наградили і родічів прінца Йосифа – краля Йосифа І ёго і кралёвну Катарину, і споїли Ульчине царьство із Йосифовым кралёвством. Ульчины сестры Мадлена і Фіфлена ся тыж поодавали – за прінців, котры ходили наперед за Ульков, но кедь їх тота довго одмітала, залюбили ся до ей старшых сестер і одвели собі їх до своїх кралёвств. Улька з Йосифом довго владїли споєному Ульчиному царьству і Йосифовому кралёвству, бо владїли мудро. Свої землї розвивали на проспіх вшыткых, завели про вшыткы дїти в споєнім кралёвстві повинну освіту і наконець зрушили підданство. Люде в їх кралёвстві ся стали слободныма людми і вшыткы жыли довго-предовго в спокою і щастю.

- люк -

Спознаєме членів родины

Дїти собі мають освоїти поменованя окремых членів своёй родины.

Словный матеріал:

- мама (мати)
- отець (нянько)
- брат / сестра /сородинцї
- баба (бабка)
- дїдо (дїдко)
- тета (тютка) / (в)уйчіна / стрына
- (в)уйко / стрыко
- братранець / сестерніця

Вопрос: Хто є то?

- То є моя мама / мати.

А тот є хто?

- То є мій отець / нянько...

Гра на пальцях

РОДИНА

При тій грї тримлеме дїтинї вольно предсунуту руку і злегка натягуєме або стискаме ёго палцї.

„То є нянько.“ (Стиснеме або натягнеме великый палець).

„То є мамка“ (указовак).

„То є дїдо“ (середнїй палець).

„То є бабка“ (перстенник).

„То є сынок, малый хлопчік, або дївочка“ (мадзїлник).

ЗАГАДКЫ

подля Юрка Харитуна, котры на першый раз не здогадаш[13]

☺ На столї было десять мух. Брат бухнув і єдну забив. Кілько їх зістало? (Девять. Ани єдна, бо одлетїли.)

😐 Як повіме? Главне місто Америкы є Нев-Йорк або Ню-Йорк? (Ани так, ани так. Вашінґтон.)

☹ Як ся дістанеш штонайскорше із Стащіна до Тополї, влаком або на біціґлю? (Автом. На біціґлю, бо там влак не ходить.)

☺ Як ся дістанеш штонайскорше із Пряшова до Свідника, влаком або автобусом? (Автом або автобусом, бо влак там не ходить.)

[12] Варшова, К., Ґай, М., Гриб, Я., Ясикова, М., 2014, с. 76-81.

[13] Харитун, Ю., Дякую, мамко! Пряшів, 2017, 90; 2023, 98.

Івета Мелнічакова[14]

Наша родина

Мамка, татко,
бабка, дїдко,
брат, сестрічка та і я,
то є наша родина.

Ку нам патрить щі прабабка,
што мать маленького цапка,
уйко Михал, уйко Янко,
стрыко Петро, стрыко Станко.

Стрына Ева, стрына Бетка,
сестерніця з меном Кветка,
тета Уля, тета Зузка,
што одышла до Французьска.

Хрестна, хрестный,
двоми братранцї,
вуйчіна, што учіть танцї.

О остатнїх ани не знам,
та вам о них справу не дам.

Добрї бы было ся зыйти,
на навщіву до ся прийти,
абы о собі штось знати,
і так ся лїпше спознати.

Родина ся мусить
все веце стрїчати,
бо на свою кровцю
ганьба забывати.

Штефан Смолей

Мама

Слово мама
звучіть красно
скоро в цїлім світї.
Добра мама
любить єднак
вшыткы свої дїти.

Своє сердце,
свою душу
дїтём бы роздала,
кедь бы з нима
своїм дїтём
вшыткым спомагала.

Мама - слово то барз міле,
Вірю, про каждого,
бо она нас выховала,
з дїтвака малого.

Юрко Харитун

Кого люблю[15]

Хоць маленькы мы дїтонькы,
та наше серденько
дуже любить і голубить
Вас, наша мамонько.

Окрем мамы любиме мы
і Карпаты родны.
оддаме мы за них кровли
капочку послїдню.

Любиме родну бісїду,
красшой нїт у світї!
Любиме і родну школу,
бо нас учіть жыти.

Федор Лазорик

Нянькови[16]

Няньку, любый няньку,
соколоньку ясный,
якый ты нам добрый,
якый ты нам красный!

Хоць бы-м, як та дуга,
вшыткы фарбы мала,
та любов до нянька,
бы-м не змалёвала!

Михал Бодя

Рахованка Вычітанка

Яка вода, такый млин,
якый отець, такый сын,
яка дївка, така мати.
Кого я мам вычітати/вылучіти?
Єден, два, три –
Ідеш вон „ТЫ"![17]

[14] Мелнічакова, І. З приповідкы світ. Пряшів, 2015, с. 25.
[15] З Букварика про дїти, Хрестоматія.. Русиньска оброда, Пряшів 2003, стр. 66.
[16] Ян Гриб: Букварь про 2. класу основных школ із навчалным русиньскым языком і з навчанём русиньского языка, Русин і Народны новинкы, Пряшів, 2006, s. 54.
[17] Ян Гриб: Читанка про русиньскы дїти, Русиньска оброда, Пряшів, 1994, стр. 36 або Ян Гриб:Читанка про 2. класу основных школ із русиньскым навчалным языком і з навчанём русиньского языка, Русин і Народны новинкы, Пряшів, 2006, s. 38.

Дайже, Боже, добрый час

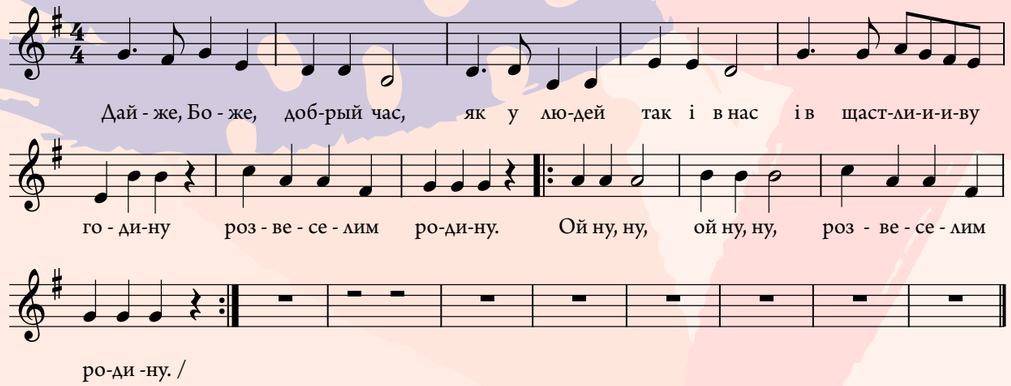

Дайже, Боже, добрый час, як у людей так і в нас
і в щастливу годину розвеселим родину.
/ : Ой ну, ну, ой ну, ну, розвеселим родину. : /

Вы, дївчата з хлопцями, поставайте в ряд з нами
і в щастливу годину розвеселим родину.
/ : Ой ну, ну, ой ну, ну, розвеселим родину. : /

Няй журить ся богатый, де подїє дукаты,
я хоць бідный не згыну, розвеселю родину.
/ : Ой ну, ну, ой ну, ну, розвеселю родину. : /

Приповідка о Ріпі[18]

Посадив дїдко ріпу, выросла, як стром.
Завзяв ся дїдко, же ріпа піде вон.

Тїгав дїдко, потяговав, ріпа вон на вышла,
іщі же му міла бабка помочі там пришла.

Тїгали дїдко, бабка, тїгали ї двоє,
подь нам, Зужько, помагати, та будеме троє.

Тїгали дїдко, бабка, внучка, ріпов ани не гло.
Закликали ай пса Рекса, што ішов навколо.

Тїгав дїдко, та і бабка, требало іщі веце,
закликали коцурика, котрый спав на пецу.

Не вытягли, хыбовала іщі єдна ручка,
на поміч їм прилазила з дїркы мала мышка.

Уж їх было шестеро, ріпа поволила,
но а вшыткы тягачі впали на колїна.

Теперь уж на тоту ріпу найти файный горнець,
а нашій приповідочцї дзвонить дзвоник, конець.

[18] Варшова, К., Ґай, М., Гриб, Я., Ясикова, М., 2014, с. 81.

Спознаваме лучны і загродковы квіткы[19]

СЛОВНЫЙ МАТЕРІАЛ:

- підснїжник / снїженка
- блїдуля
- першосїянка
- пупава
- подбель
- конвалія
- сімокраска
- фіалка
- марґаретка
- незабудка
- туліпан
- нарціс
- сиротка
- косятець
- віторніця

ЗАДАЧА:
Поменуйте квіткы по русиньскы і роздїльте квіткы на лучны і загродковы:

Научіме ся пару стишків од Штефана Сухого[20] о квітках

Пупавова мода

Як всягды на лучках міло,
жовтым ся запупавило.
Панї яри цвіту треба,
ту тісяч сонць впало з неба.
Лука злата гі[21] хвіст павы.
Знаш од чого? Од пупавы.
Повязала тот квіт красы
ярь до зеленкастой косы.
Стигхли зозулины ку-кы,
посивіли з жалю лукы,
а барз было всягды міло,
кедь ся жовтым пупавило.
Повідайте, яка шкода!
То за вшытко може мода,
котра то так зарядила,
же-сь днесь жовта, завтра біла.

Підснїжник – снїжычка

Перейде наскрізь
через лед і снїг.
Смотриш тай думаш:
Кебы я так міг...

Чоловік і квітка
ростуть ужасны –
крегкы і силны
а к тому красны.

Можеш, а щі як,
сам собі то вкаж!
Квітний і топ лед
в каждый рочный час.

[19] Варшова, К., Ґай, М., Гриб, Я., Ясикова, М., 2014, с. 81.
[20] Сухый, Ш. Азбукова мама. Пряшів, 2010, с.30, с. 90-91.
[21] гі - як

ГРА НА ПЧОЛКЫ[22]

Вычітанков собі дїти спомеджі себе выберуть пчолку і встановлять, хто зачне гру. Окрем пчолкы собі каждa дїтина выбере назву квіткы, котров буде. Перша квітка зачне: „Летїла пчолка із квіткы на квітку і сїла собі (наприклад, на підснїжник)“. Притім пчолка біжыть ку підснїжнику, но підснїжник закрічіть: „Не там!“

Перша квітка: „Де же?“

Підснїжник: „Ку сімокрасцї.“

Пчолка біжыть ку сімокрасцї, але сімокраска гварить: „Не там!“

Підснїжник: „Де же?“

Сімокраска: „На туліпан!“

І так дале.

Гра ся повторять. Задачов пчолкы є обсадити квітку, котра ся у выволаваню хоцьяк помылить. Помылена квітка ся ставать пчолков і гра ся зась зачінать.

[22] Варшова, К., Ґай, М., Гриб, Я., Ясикова, М., 2014, с. 60.

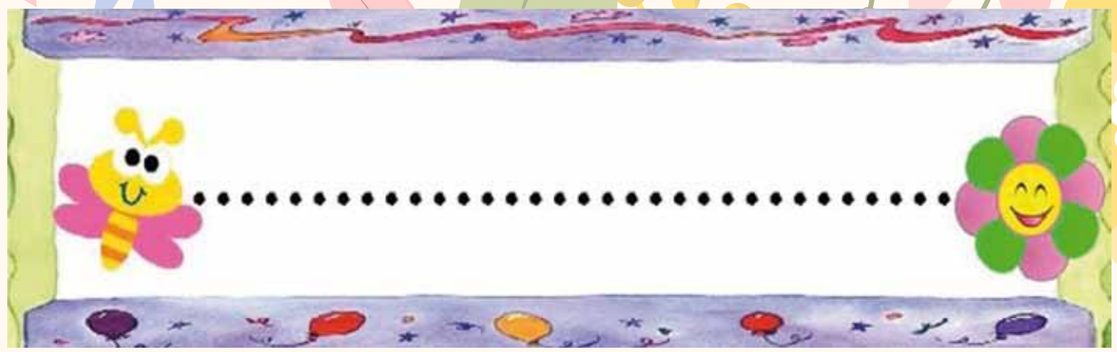

Задача: Перейдий точкы пером або блайвасом.

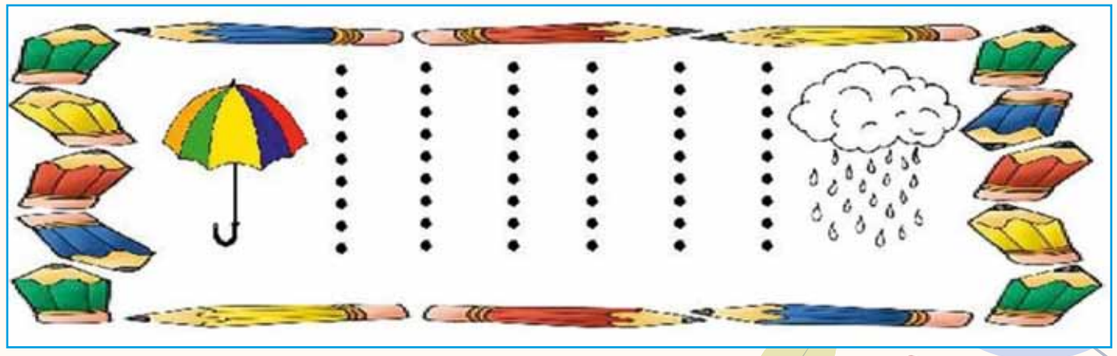

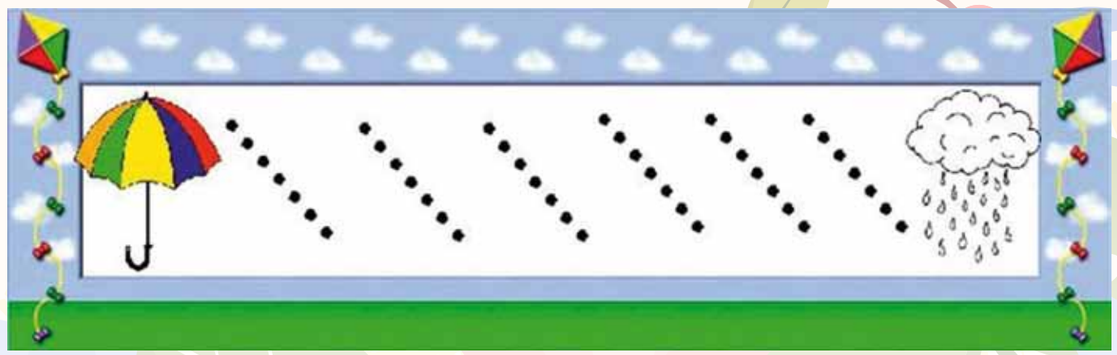

Знаєте, чом світить святояньска мушка?

Святояньска мушка, або і світлушка, на концю брїшка вытварять такы хімічны злученины, котры вночі добрї світять. Самчікы полїтують горї-долов, запинанём і выпинанём свого „брїшного лампаша" дають світелны сіґналы. Безкрылы самічкы одповідають тыж світелныма сіґналами, кедь спознають правилный „код" самчіка. Самічкы іншой сорты світлушкы наподобнюють самічку святояньской мушкы, жебы привабили самчіка, а потім го зожерли.

Знаєте, чом є хрущ шкодцём?

Дорослый єдинець і ларва хруща суть шкодцёве. Пожерають листя стромів і кряків. Ларва хруща потребує 4 рокы на то, жебы ся вывинула на дорослого єдинця. На зиму ся можуть ларвы сховати і 80 центіметрів під землю. По перезимованю глубоко під землёв ся молодый хрущ выгребе спід землї, потім ёго жывот тырвать дакілько тыжднїв, покы собі найде патнерку і старать ся з нёв о своє потомство.

Знаєте, же ухолак не є ухолак?

Назва ухолака або жуверіцї походить із омылу, же ся тот хробак любить ховати в ухах людей. Не є то правда. Хоць є правда, же ухолак ся ховають в малых дїрках і отворох. Мать довге і худе, гладке і сплощене тїло і курты лабкы. Так ся легко дістане до малых дїрок, но не до уха чоловіка. Свої яїчка кладе в лїтї до землї. 1 – 2 тыжднї охранює ларвы перед дравцями, потім їх даколи і сам зъїсть. Покы ся з ларвы за 2 місяцї стане дорослый ухолак, змече 4 аж 5 раз свою скору.

Знаєте, же хробак може мати і ріг?

Носорожчікы належать ід великым хробакім, доростають до великости од 2 до 4 центіметры. Векшы самчікы можуть быти аж 4,5 центіметра великы. Суть незамінителны, на рудо або на червено сфарблены. На головах самчіків звычайно выросте ріг. Самічкы мають на головах лем горбик. Найдеме їх на старых дубах, де ларвы носорожчіка пожерають сухе або згните дерево. В корінёх дуба пережыють 4 аж 5 років, покы выростуть на дорослого єдинця. Суть хранены, годнота єдного хробака є дакілько тісяч евр.

[23] Dankó, Z.: Vieš, že? Zaujímavosti zo sveta prírody. Zaujímavé otázky a odpovede pre deti. 2005, c. 14 – 15.

– Є правдов, же твоя мама выливать собі злость на нянькови?
– Кебы лем злость...
– А што іщі?
– Раз была така зла, же му выляла...
(Закончіня фіґля найдете у вісемнапрямнику)

АХАТ, БЕРЕГ, БЛАГОСЛОВЛЇНЯ, БОМБАРДЯКЫ, БОЁВНОСТЬ, ВАЛЁК, ВЕХТЕЛІЦЯ, ВОЧЕРЕДЬ, ВЫОРЁВАЧ, ВЫПОВІДЬ, ВІФЛЕЄМ, ГОЙДАЛКА, ГУЩАВА, ГІНДЖІБАБА, ЖМЕНЯ, ЗАВОД, ЗАХРІСТІЯ, ЗЛОДІЙ, ЗОШЫТ, ЗРЇЗОВАНЕЦЬ, КАВЕЙ, КАПЕЛЮХ, КМИН, КОМПЮТЕР, КОЁТ, КРИЖ, МАСАЖ, МІЩУХ, НЕЗАБУДКА, ОБУВ, ОДГАД, ОДПОВІДЬ, ОКУЛЯРЇ, ОПЛЇЧА, ПАЦЯ, ПЛАВКЫ, ПЛЯЦ, ПІАНО, СВЕРБЕГУЗКА, СОКРОВІЩЕ, СЇЧКАРНЯ, ТЕХНІК, УНІЯ, ФОЛІЁВНИК, ФОНД, ХЛЇВ, ЦВІТ, ЩЕТЕЦЬ, ЯЛІЦЯ, ЯЄШНІЦЯ, ІДЕЯ

Н	П	З	О	Ш	Ы	Т	Х	А	Ь	Й	Ї	Д	О	Л	З
Г	Л	Р	Я	Ц	І	Л	Я	Ь	Д	Е	Р	Е	Ч	О	В
О	А	Ї	Л	В	Ї	О	Е	Щ	І	В	О	Р	К	О	С
В	В	З	Ц	В	Ы	О	Р	Ё	В	А	Ч	Ї	Л	П	О
Т	К	О	М	П	Ю	Т	Е	Р	О	К	У	Л	Я	Р	Ї
Е	Ы	В	І	Ф	Л	Е	Є	М	П	З	А	В	О	Д	У
Х	К	А	О	О	П	П	А	К	Д	У	Б	А	З	Е	Н
Н	Я	Н	Ї	Л	В	О	Л	С	О	Г	А	Л	Б	К	О
І	Д	Е	Я	І	Е	В	У	Б	О	Е	Б	Ё	Е	М	Л
К	Р	Ц	Г	Ё	Х	П	Ы	Й	И	Б	І	К	Р	И	Ж
А	А	Ь	У	В	Т	І	Д	П	К	Р	Ж	М	Е	Н	Я
П	Б	Ц	Щ	Н	Е	А	У	В	О	Е	Д	А	Г	Д	О
Е	М	Е	А	И	Л	Н	Б	О	Ё	В	Н	О	С	Т	Ь
Л	О	Т	В	К	І	О	Я	І	Т	С	І	Р	Х	А	З
Ю	Б	Е	А	Я	Ц	І	Н	Ш	Є	Я	Г	Д	К	Х	М
Х	У	Щ	І	М	Я	Н	Р	А	К	Ч	Ї	С	Ь	А	У

ТАЙНІЧКА

Краде куркам,
гускам, качкам
і по дворі скаче.
До гнїздочка ластівочкам
ходить в зимі спати.

А як прийде конець лїта,
дзёбать овес, жытко,
смакує му вшытко.
Сховать ся і до конопель
битанґа
(одповідь найдете в тайнічцї)

1. саміця лева
2. часть рукы
3. червена .... трояка
4. міцный холод
5. лїсный звірь з білов чаров на хырбетї
6. жытель в Турецьку
7. часть обіда
8. недовго

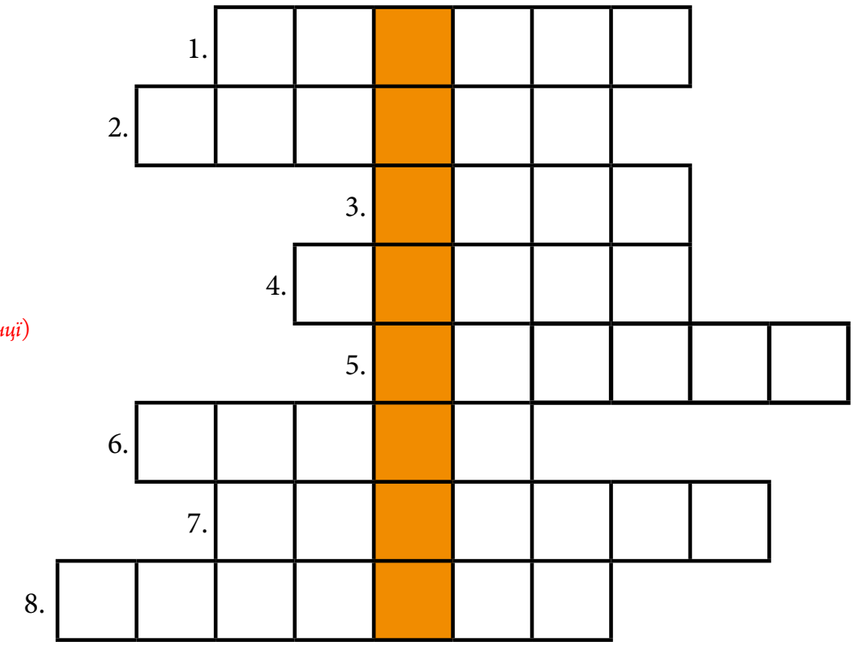

Рішіня:

Тайнічка: ВОРОБЕЛЬ

Вісемнапрямник: ... на голову поливку.

ЖРЇДЛА:

- Варшова, К., Ґай, М., Гриб, Я., Ясикова, М. РУСИНЬСКЫЙ ЯЗЫК ПРО НАЙМЕНШЫХ, ОЗ Колысочка – Kolíska, Пряшів, 2014, с. 25, 68
- Dankó, Z.: Vieš, že? Zaujímavosti zo sveta prírody. Zaujímavé otázky a odpovede pre deti. Bratislava: Svojtka & Co., 2005, c. 14 – 15.
- Мелнічакова, І. З приповідкы світ. ОЗ Колысочка – Kolíska, Пряшів, 2015, с. 25.
- Сухый, Ш. Азбукова мама. Пряшів, 2010, с. 30, 90-91.
- Сухый, Ш. Літературна выхова про 6. класу основной школы. Русиньска оброда, Пряшів, 2002, с. 4 – 32.
- Шандалова, Л. Подьте діти, што вам повім, tota agentura, Свідник, 2013, с. 56, 58, 60-61.
- Харитун, Ю.: Дякую, мамко! ОЗ Колысочка – Kolíska, Пряшів, 2017; 2023

Ґрафомоторічны гры:

- https://yandex.ru/images/search?pos=3&img_url=https%3A%2F%2Fwww.kras-dou.ru%2F303%2Fimages%2F18-19%2Fstr-ped%2Fzibrova%2Fdlja-rod%2F2%2Fs1200.jpg&text=%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BA%D0%B8%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D1%88%D0%B5%D0%B9&lr=10489&rpt=simage&source=wiz

Občianske združenie Kolíska колысочка

Kolýsočka – časopis pre rusínske deti. Ročník VII., č. 5, v roku 2023 vychádza šesť čísel. Vydáva Občianske združenie Kolysočka - Kolíska, IČO 42239010, Solivarská 70, 080 05 Prešov. Redakcia: šéfredaktorka – PhDr. Mgr. Ľuba Kráľová, Ph.D., redaktorka – Mgr. Zdenka Citriaková, PhD., ilustrátorka – PaedDr. Eva Ilkovičová, jazyková redaktorka – PhDr. Kvetoslava Koporová, PhD., grafická úprava, počítačová sadzba – Sergej Pančák, tlač – Tlačiareň svidnícka, s.r.o. Rozširuje a objednávky na predpladné prijíma redakcia časopisu. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín, 2023. Cena jedného čísla – 1,00 €. Rukopisy a ilustrácie nevraciame.

EV 5528/17, ISSN 2585-7045, EAN/ISSN 97725857040001.

Колысочка – часопис про русиньскы діти, Рочник VII., ч. 5, в році 2023 выходить шість чісел. Выдає – Обчаньске здружіня Колысочка - Kolíska, Соліварьска 70, 080 05 Пряшів. Редакція: главна редакторка – ПгДр. Мґр. Люба Кралёва, Пг.Д., редакторка – Мґр. Зденка Цітрякова, ПгД., ілустраторка – ПаедДр. Ева Ілковічова, языкова редакторка – ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., ґрафічне і технічне оформліня текстів – Серґей Панчак. Друкує – Друкарня свідницька, с.р.о. Выдане з фінанчнов підпоров Фонду на підпору культуры народностных меншын, 2023. Ціна єдного чісла – 1,00 €, Рукописы і ілустрації ся не вертають.

EV 5528/17, ISSN 2585-7045, EAN/ISSN 97725857040001.

KULT MINOR

FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

9 772585 704000